

Ihmisoikeustuomioistuin- ja –sopimusasioiden yksikkö (OIK-40)
Oikeuspalvelu
Ulkoasiainministeriö
PL 411
00023 Valtioneuvosto

5/43/11
30.5.2011

Viite: Ulkoasiainministeriön lausuntopyyntö 23.3.2011 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsiprostituutiosta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamista valmistelevalle työryhmän mietinnöstä, UM HEL5956-22

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsiprostituutiosta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamista valmistelevalle työryhmän mietinnöstä

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää ulkoasiainministeriötä lausuntopyynnöstä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää erittäin tärkeänä, että Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimukseen tehdyn lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskeva valinnainen pöytäkirja (jatkossa pöytäkirja) saatetaan kansallisesti voimaan. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää pöytäkirjan tavoitetta ensiarvoisen tärkeänä. Samalla neuvottelukunta kuitenkin huomauttaa, että mietintö rajaa tarkastelun voimassaolevien lainkohtien ja kansainvälisten sopimusten esittelyyn. Esityksestä ei juurikaan nosteta esiin tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista tai esimerkiksi ihmiskaupan auttamisjärjestelmän tosiasiallista toimivuutta alaikäisten näkökulmasta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää uhrien auttamisen näkökulmasta ongelmallisena sitä, että pöytäkirjan voimaansaattamisella ei mietinnössä nähdä olevan välittömiä taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi mietinnössä arvioidaan, että pöytäkirjan voimaansaattaminen ei merkittävästi lisäisi viranomaisten työmääriä. Pöytäkirjan tarkoitus on kuitenkin edistää ja suojella lapsen oikeuksia laajentamalla toimenpiteitä, joihin sopimusvaltioiden tulisi lapsen oikeuksien yleissopimuksen päämäärien ja sen määräysten täytäntöönpanemiseksi ryhtyä taatakseen, että lapsia suojellaan lasten myynniltä, lapsiprostituutiolta ja lapsipornografialta. Pöytäkirjan voimaansaattamisella tavoitellaan yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten lapsiin kohdistuvien rikosten vastaisen tietoisuuden ja tuomittavuuden vahvistamista. Kansalaisten tietoisuuden lisäksi pöytäkirjalla pyritään myös vahvistamaan viranomaisten ja muiden asiaan liittyvien tahojen maailmanlaajuisia yhteistyötä ja edistämään myös muiden maiden edellä mainittujen rikosten vastaista työtä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää lisäresursointia välttämättömänä, jotta nämä tavoitteet voisivat siirtyä tehokkaasti käytäntöön. Esimerkiksi tosiasiallinen erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien toiminnanmahdollisuuksien lisääminen edellyttää panostusta tiedotuskampanjointiin, kouluttamiseen, yhteistyön tiivistämistä kolmannen sektorin kanssa sekä resursointia kolmannen sektorin tekemään

auttavaan, ennaltaehkäisevään ja etsivään työhön. Lisäksi *ihmiskaupparaporttoijan raportissaan laatimat toimenpide-ehdotukset tulee toteuttaa pikimmiten. Toimenpiteille tulee osoittaa vastuutahot ja toimien toteuttamiseksi on annettava tosiasiallisesti riittävät resurssit.*

3 artikla

Kuten mietinnössä todetaan, lapsen kohdistuva ihmiskaupparikos on Suomessa laajemmin rangaistava kuin mitä pöytäkirja edellyttää. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, että ihmiskaupparikoksia ei osata tunnistaa tai ne eivät muuten tule viranomaisten tietoon. Ihmiskaupan ei tarvitse olla rajat ylittävää. Auttamisjärjestelmän tulisikin kyetä tunnistamaan myös valtion rajojen sisällä tapahtuva ihmiskauppa. Esimerkiksi alaikäisten kohdalla ihmiskauppamääritelmä täyttyy huomattavasti helpommin kuin aikuisten kohdalla.

Monilta osin mietinnössä viitataan vielä eduskunnan hyväksyntää vaille oleviin lainsäädäntöuudistuksiin. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että nämä uudistukset, kuten esimerkiksi Euroopan neuvoston lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan yleissopimuksen asettamat kriminalisointivelvoitteet, saatetaan voimaan täysimääräisinä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää puutteena, että mietinnössä keskitytään ihmiskaupan lapsiuhreihin ja monilta osin jätetään mainitsematta sellaiset vastikkeellisen seksin pariin ajautuneet alaikäiset, joiden kohdalla ei ole kysymys ihmiskaupasta. Seksin ostaminen alaikäiseltä, kuten myös ostoyritys on rikos (RL 20:8a). Alaikäisten prostituutio on piiloinen, mutta olemassa oleva ilmiö myös Suomessa. Alaikäiselle saatetaan luvata vastineeksi seksistä myös muuta kuin rahaa, esimerkiksi tavaroita tai nuorelle tärkeitä suosituksia. Tällaiset vastikkeen muodot mainitaan nimenomaisesti seksin ostoa alaikäiseltä koskevan rikoslain pykälän esitöissä. Julkisuuteen on viime aikoina tullut tietoja myös kauppakeskuksissa tapahtuneista alaikäisiin kohdistuvista seksin ostoista. Neuvottelukunta näkeekin tärkeäksi vahvistaa viranomaisten ja järjestöjen mahdollisuuksia puuttua alaikäisten prostituutioon ajautumiseen ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseen. Tämä liittyy olennaisesti mietinnössä mainittuun lapsiuhrien haavoittuvuuden tunnustamiseen ja lapsiuhrien erityistarpeiden huomioon ottamiseen. Alaikäisten seksin myynnissä korostuu voimakkaasti lapsen seksuaalisen hyväksikäytön elementit. Seksin vastikkeellisuus saattaaakin käytännössä olla viimeinen suostuttelukeino hyväksikäytön mahdollistamiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että seksin ostajien vastuu alaikäisten hyväksikäytöstä on nostettava esiin nykyistä voimakkaammin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Lisäksi lasten ja nuorten tietoisuutta heille kuuluvista oikeuksista ja suojelusta sekä aikuisen vastuusta on kehitettävä määrätietoisesti esimerkiksi turvataitokasvatuksen muodossa.

8 artikla *Lapsiuhrien apu, tuki ja oikeudet*

Pöytäkirjan 8 artiklan 1 kappaleen d-kohdassa edellytetään, että lapsiuhreille on tarjottava asianmukaisia tukipalveluja koko oikeudenkäyntimenettelyn ajan. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tätä erittäin tärkeänä, mutta huomauttaa, että lapsiuhrien avunsaanti ei saa olla sidottuna oikeuskäsittelyn aloittamiseen tai jatkumiseen. Tehokasta, monimuotoista ammatillista apua on saatava myös oikeudenkäynnin jälkeen. Viranomaisten on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että lapsiuhrien käsittely ei traumatisoi tai uhriuta alaikäistä uudelleen. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää myös tärkeänä rikoksen uhreille annettavan ohjeistuksen kehittämistä sellaiseksi, että se ottaa nykyistä paremmin huomioon myös alaikäiset rikoksen uhrit ja heidän huoltajansa.

Mietinnössä todetaan, että käytännössä ihmiskauppaepäilyä tutkittaessa mahdollista uhria kohdellaan ensisijaisesti uhrina, ei rikoksesta epäiltynä, vaikka hänen oma toimintansa näyttäisikin täyttävän esimerkiksi ulkomaalaislain rikkomuksen tunnusmerkistön. Jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä kohdellaan lapsena. Tarkastelussa lähdetään siitä, että uhrin tarvitsevat toipumisaikaa ja tukea traumaattisista kokemuksista toipumiseen.

Dublin-menettely mahdollistaa kuitenkin käytännössä turvapaikkaa hakeneen henkilön palauttamisen toiseen EU-jäsenmaahan (mukaan lukien Sveitsi, Norja ja Islanti), mikäli henkilö on hakenut turvapaikkaa tästä maasta aikaisemmin kuin Suomesta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää erittäin ongelmallisena, että ihmiskaupan uhreiksi ilmeisesti joutuneita henkilöitä on palautettu Dublin-menettelyn mukaisesti. Näin on ilmeisesti menetelty vaikka henkilö vetoaisi joutuneensa ihmiskaupan uhriksi palautuksen kohdemaassa. Ihmiskaupparaporttoijan mukaan myös alaikäisiä on palautettu esimerkiksi Italiaan vaikka aiempaan ihmiskaupan uhriksi joutumiseen on vedottu nimenomaisesti. Euroopan neuvoston ihmisoikeuskomissaarin mukaan Italiassa palautettujen alaikäisten tilanne on erityisen vakava. Alaikäiset ovat päätyneet siellä muun muassa prostituutioon ja kerjäläisiksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitääkin ihmiskaupan uhrien suojelun ja oikeuksien toteutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeänä, että *Dublin-menettelyä ei sovelleta, mikäli on epäily, että henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi*. Alaikäiset ovat haavoittuvan asemansa vuoksi erityisen suojelun tarpeessa, ja siksi Dublin-menettelyyn tulisi suhtautua kaikista pidättyväisimmin heidän osaltaan.

9 artikla Sosiaalipoliittiset toimenpiteet ja tiedon levittäminen

Prostituutioon ajaudutaan usein jo alaikäisenä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että pöytäkirjassa nostetaan nimenomaisesti esiin erityisen haavoittuvien ryhmien, mukaan luettuna tyttöjen, suojelun tarve. Samalla neuvottelukunta kuitenkin pitää tärkeänä kehittää keinoja puuttua ennaltaehkäisevästi myös poikien prostituutioon ajautumiseen.

Sukupuolten tasa-arvoa koskeviin asenteisiin vaikuttaminen ja sukupuolistuneen väkivallan vastainen työ ovat keskeisiä keinoja positiivisen yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta näkee, että syyskuussa 2010 julkaistu Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma vuosille 2010-2015 sisältää toimenpiteitä, jotka voisivat soveltua 9 artiklassa tarkoitetun asennekasvatuksen väyläksi, mikäli tähän osoitetaan riittävät resurssit. Toimintaohjelmassa mainitaan muun muassa sukupuolten tasa-arvoa, ihmisoikeuksia ja väkivaltaa käsittelevien opetusmateriaalien työstäminen ja levittäminen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että kolmannen sektorin etsivää työtä ja matalan kynnyksen paikkoja kehitetään järjestelmällisesti ja niille suunnataan riittävät resurssit. Erityisesti nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn on panostettava. Myös esimerkiksi palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneiden maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten tavoittaminen saattaa olla vaikeaa viranomaisresurssein. Lisäksi prostituutiosta irtautumistyötä tulee kehittää siten, että auttamisjärjestelmä saataisiin kattavaksi ja prostituutiosta irtautumisen kynnyksestä voitaisiin käytännössä laskea tarjoamalla taloudellista ja moniammatillista tukea. Prostituutiosta irtautumiseen tähtäviä tukipalveluita tuleekin määrätietoisesti kehittää ja niiden resursointi on oltava tosiasiallisesti tehokasta.

Heidi Hautala
puheenjohtaja

Hannele Varsa
pääsihteeri